

Oslo den 30. mai 1939.

Arktisk & Nord-

H/EA

114076

Det Kongelige Departement for Handel, Sjøfart, Industri,
Håndverk og Fiskeri,
O s l o .

Henvendelse fra Arktisk Næringsdrift A/S om dansk fangst Nord-
Søtgrønland.

Det ærede Departements skrivelse av den 8. mars, j.nr.2075/39, er mottatt. Som det vil være det ærede Departement bekjent, har jeg under hele saks tidligere behandling vært borte i utlandet, og jeg benytter derfor gjerne den anledning departementet gir meg til å uttale meg om denne sak:

1. Utenriksdepartementet er av den mening at Søtgrønlandsavtalen ikke hjemler adgang til å ta grunn i besittelse til bruk for fangst og fiske fordi de foranstaltninger som gjøres for å drive disse næringsveier ikke vil være tilstrekkelig til besittelsestagen, slik som traktaten krever den. Det sies videre at de som bruker et landområde for disse formål, ikke kan påberope seg enerett til slik drift innen området.

Dette uttrykkes slik at det er meget tvilsomt om den omstendighet at et selskap oppfører en del fangsthytter kan gi selskapet enerett til all jakt og fangst innen et vilkårlig avgrenset område omkring hytta.

2. Jeg skal i det følgende påvise at de områder som Arktisk Næringsdrift A/S har tatt i besittelse, virkelig er inn-

rettet og nyttet til bruk av den angitte art.

Jeg skal også påvise at departementet tar feil når det er av den mening at selskapet bare har oppført endel fangsthytter og at de her i besittelse tagne områder er vilkårlig avgrenset.

3. Jeg vil først knytte bemerkninger til departementets bruk av begrepene jakt og fangst. I traktaten er disse ord brukt sådeordnet, men i departementets skrivelse av den 31. januar er ordet jakt bruk flere steder hvor fangst skulle vært anvendt.

Ved jakt forstås man oppsøkelse, forfølgelse og avlivning av vilt med skytevåpen. Jakt har opprinnelig vært et livserhverv, men ettersom sivilisasjonen skrider fram, går jakten etterhånden over til å bli drevet dels som en idrett og dels for luksusformål. I motsetning hertil står fangst, som er et livserhverv. Den kan drives på mange forskjellige måter: ved fallgruber, fallstokker, snarer, garn, hov, feller, forgiftet åte og også ved skytevåpen. Den spiller nu en meget liten rolle i vårt land. På Grønland drives praktisk talt utelukkende fangst. Der fanges polarrev (hvitrev og blårev), og dette er den altoverveiende del av fangsten. Dessuten tas i feller noen røskatter. Videre skytes en og annen isbjørn samt endel moskusokser, harer og ryer til mat. Men dette må også nærmest betegnes som fangst, og ikke jakt, idet det inngår i folkenes livserhverv. Men selv om en vil kalle det for jakt, så spiller det iallfall en høyst ubetydelig rolle i forhold til revefangsten.

Jeg må her meget sterkt understreke traktatens uttrykk om rett for norske borgere til å drive jakt, fangst og fiske. Det framgår også herav at begrepene jakt og fangst ikke er synonyme. Jeg henviser også til gjeldende norsk lovsprog. Se f.eks. jaktloven av 20/5-1899 som heter: "Lov angående jakt og fangst", og videre Bjelloven av 12. mars 1920 som heter: "Lov om utnyttelse

av rettigheter til beite, fiske, jakt og fangst m.v. i statens almenninger." Dette er de seneste lover på dette område og man ser også i begge lovers forskjellige bestemmelser sondret mellom jakt og fangst. I Fjelloven er således kapitel IX overkrevet: "Om jakt og fangst." Dette er altså to forskjellige begreper.

I Utanriksdepartementets ovenfor siterte skrivelse heter det på side 1: "Østgrønlandsoverenskomsten av 9. juli 1924 art. 4 hjemler ikke adgang til å drive jakt eller til å annektere jaktfelter. Hjemmel for jaktretten nå søkes " Den bruk som her er gjort av ordet jakt, er feilaktig, det skulle hete fangst. Det er av stor betydning at en i denne sak skjeler skarpt mellom jakt og fangst. For det er nemlig slik at det også drives jakt på Grønland, men det er bare av enkelte turiste som leier egne skib eller følger med som passasjerer på våre ekspedisjoner til Øst-Grønland.

4. Når en skal behandle saken om adgangen til å ta i besittelse områder til bruk for fangst på Østgrønland, er det nyttig å se litt på hvordan forholdene var her i landet på den tid da fangsten hadde en stor betydning som livsezhverv. Som en tilbake til gammel norsk rett vil det sees at fangst -- "veidestene" -- er gjenstand for en særskilt streng beskyttelse. Jeg henviser herom til Frostatingsloven hvor det heter: "Dyregaard skal her gjøre i almenning, som vil, dog saa, at han ikke spilder anden mands veidevon". : ikke spilder anden mands rett til fangst (XIV, 9).

Landloven gjentar de gamle bestemmelser.

Kristian den fentes norske lov bestemmer i 5-1010: "Dyregaarde og ulvegrave maa hver gjøre i almindelig som vil, dog saa at ingen spilder andens vejde - gavn, saasom før er sagt om gildre og dyreveide."

I Fjellovkomitéens innstilling av 1916 er side 65 inn- tatt en uttalelse hentet fra Den parlamentariske landbrukskommi-

sjons forslag til lov angående jakt og fangst, som er av særlig interesse i denne forbindelse, fordi det der påpekes at i gammel norsk rett forutsettes det at viltet kunne etterstrebtes på 3 måter: "ved hjelp av veidesteder, ved gildre og ved jakt".

De rettshistoriske opplysninger i Fjellovkomiteens innstilling side 64-65 er overhodet i den ~~den~~ forbindelse, vi her er inne på, etter mitt skjønn av betydelig interesse, idet det berettes om at retten til "veidestederne" i bygdene var omfattet med en sterk interesse og en håndhevet retten hertil både overfor naboer og overfor andre bygder meget strengt. Noen alminnelig fangstfrihet for andre eksisterte ikke, som det sies i sitatet fra Landbrukskommisjonen, side 65.

Reins- og elg-gravene i almenningene langt inn på fjellet, hvor Kongen - Staten - eiet grunnen, var med dertil hørende rettigheter gjestand for salg ved skjøte, og det er meg fortalt at en i flere bygder har tradisjon om at verdien av disse veidesteder innover i høyfjellet endog var satt høyere enn selve gårdens verdi. Eldste sønn har således på skifte foretrukket disse framfor gården.

Denne vår eldste fangst - veidestedene - svarer i kravet på rettsbeskyttelse til den fangst, som nu utøves på Øst-Grønland og som jeg nedenfor nærmere skal skildre. Våre fangstmenn respekterer hinannens rettigheter like strengt som veidestedene ble respektert.

Ganske som det etter gammel norsk rettsopfatning var helt utelukket og forbudt i loven at ^{noen} naboer eller utenforstående bygget en dyregrav - veidested - i nærheten av eller ved siden av andre gårders graver, og spilte fangsten for å disse, må det være utelukket at danskene kan opptre som skjeet på Østgrønland.

Denne gamle norske rettsopfatning av eiendomsretten til fangstområder går også igjen i den ordning som i de siste

hundre år har utviklet seg hos norske fangstfolk på Svalbard. Selv i den tid Svalbard var ingenmannsland, respekterte fangstfolk hverandres fangstområder på at det hendte aldri at en fangstmann bygget hus eller anbragte fangstredskaper på en annen fangstmanns område.

5. Det er nøyaktig de samme rettsforhold vi har - eller bør ha - til beskyttelse av våre fangstmenn på Grønland. Deres vilke og fangstmetoder representerer en ubrutt tradisjon fra vår eldste tid.

Den eneste måte hver på Østgrønland kunne utnyttas på avtalens tid - og fremdeles kan utnyttas - var den som art. 2 sikret retten til: "Å gå i land, overvintre og drive jakt og fangst og fiske."

De etterfølgende artikler 3 og 4 må leses som supplerende og nærmere beskrivende denne rett:

Art. 3 bestemmer at jakt, fangst og fiske ikke må drives hensynsløst m.v. og art. 4 gir rett til den for fangst nødvendige besiddelsestagelse av grunn.

Jeg henviser her også til Utenriksdepartementets bemerking til art. 4 i St.prp.nr. 50 (1924): "Bestemmelsen i art. 4 sammenholdt med art. 2 er gjort så omfattende for å sikre enhver art av næringsvirksomhet, mens man på den annen side har utelukket spekulasjoner som alene foretas i spekulasjonsriktighet og ikke i forbindelse med praktisk og faktisk utnyttelse".

Likledes vil jeg få framheve den pressende nødvendigheten ble utsendt av de to land delegasjoner da kontrakten var undertegnet (se ovennevnte St.prp.) Det står her: "...De (d.v.s. delegasjonene) er blitt enige om å anbefale sine regjeringer å slutte oppsigelig avtale, som, uten oppgivelse av noe prinsipielt synspunkt - vil tjene til å forebygge konflikter på Grønland hvor i det for sådanne foreligger.....".

6. Under henvisning til mine foranstående bemerkninger kan jeg ikke unne det tvilsomt at art. 4 henleder våre fangstfolk adgang til å okkupere fangstfelter. Det er da bare spørsmål om hvilke krav en må stille til en slik okkupasjons effektivitet. Jeg skal i det følgende gi endel opplysninger om de faktiske forhold på Estgrønland og påvise hvorledes fangstfolken går fram og må innrette seg i fangstområder, og at feltet ved denne fremgangsmåte blir tatt i besiddelse og må være rettsbeskyttet. Utanriksdepartementets fortolkning av traktaten vil føre til konflikter og umuliggjøre fangstvirksomheten, mens traktaten jo skal forebygge konflikter og skape trygge og ordnede forhold i fangstbedriften.

7. Når Utanriksdepartementet mener at de norske fangstområder er for store i utstrekning til å kunne belagges i henhold til Estgrønlandsavtalen, er det nødvendig å gi en kort karakteristikk av disse.

Fangstområdene ligger i et høyarktisk strøk nordøst for 72°. Størsteparten av områdene består av impedinenter, d.v.s. områder som er helt ubrukbare til all ting, bestående av svære bresørder, ville høyfjellpartier og store sletter som snarlik nå på vinteren at de ikke er framkommelig hverken for dyr eller mennesker.

Til departementets oppfatning er å bemerke at effektivitetens kvantitative og kvalitative egenskaper selvsagt er avhengig av arten av den bruk som gjøres av området. De områder det her dreier seg om kan iallfall for tiden kun brukes til fangst og fiske og da traktaten ble avsluttet var det ikke tale om annet, som bekjent.

Departementet sier at det for beslagleggelse kreves at den utredning som skal erverves brukarett til, virkelig innrette og nyttes til bruk av den angitte art.

Selskapet driver både fangst og fiske.

8. Hvad fisket angår drives dette ved munningen av og utenfor en rekke elver. Ved elveensene er der satt opp hytter som benyttes av fangstfolka under fiske en sommeren. Her oppbevares også all slags redskap, og ved den beste fiskeplassen fins der et stort opplag av tønnar, salt og sukker, og endog et lite anlegg for maskinmessig nedlegging av hermetisk laks. Når den riktige metoden i nær fremtid er uteksperimentert, vil dette anlegget bli utvidet og lignende maskiner vil bli anbragt på flere steder, både i Nord- og Sydstrømmeland. Den hermetiske laksen fra Grønland er nemlig av meget høy kvalitet. Her enn dette kan ikke foretas for å ta elvene og landet en del i effektiv besittelse, og jeg tar neppe feil når jeg gir uttrykk for at på samme måte har bydefolkene her i Norge vunnet såkalte særretter i allmenningenes forskjellige fiskevann og sjøer.

Beslutten brukes selvsagt det samme landet til fangst en vinteren.

9. Beslagleggingen av land til bruk for fangst er selvsagt *langt* mer omfattende, men ikke mindre effektiv.

Fangsten foregår dels langs kysten og dels langs fjellfoten i dalene. Det er selve landets naturlige formasjoner som betinger at fangsten foregår langs linjer. Ikke minst derfor, at reven trekker langs kysten og langs fjellfoten, idet det her vanligvis vil være minst snø. Det sier seg imidlertid selv at det er store deler av landet, hvor der som ovenfor nevnt, ikke kan drives fangst, f.eks. de store brøene, brøttfjell og høyfjell, vidt slotteland hvor snømengden sædvanlig er stor. Disse områdene kan naturlig nok ikke brukes eller beslaglegges på noe vis, men de kan selvsagt ikke skilles ut fra de daler og kyststrøkninger hvor fangsten foregår ved beslagleggingen av et fangstområde.

- 8 -

I det fangstområde som en fangstmann har utsett seg må det for det første bygges hus. Disse husene kan ikke bygges hvor som helst. - Stedene hvor de skal bygges er naturgivne.

Der må være adgang til vann på stedet, gode havneforhold hvis huset skal ligge ved sjøen, ikke for vindhårdt, ikke for store snømengder om vinteren, beskyttet mot snø og steinhæld, de må ligge i et område hvor det er bra tilgang på matnyttig vilt.

Husene er av to slags, hovedstasjoner og bistasjoner eller overnattingsstasjoner.

Hovedstasjonene er forholdsvis store hus med kjøkken og minst et rum. Dervidere har en ved hovedstasjonen hus til oppbevaring av fangsten, hus til oppbevaring av proviant og utstyr, hundefjær og revegård.

Lange de nevnte fangstlinjene, eller "rutene" som fangstfolk selv sier, settes det som regel opp overnattingshytter på omlag hver 15 km., - noe nære eller mindre etter terrenget og forholdsviddene.

Hver slike fangsthytter undtagelsesvis ikke er oppå overnatter folk i telt som de har med seg på stedet.

I Arktisk Færingsdrifts distrikt mellom Vegaområdet og Kengefjorden i sør og Gyrolerfjorden i nord er hytter bygd overalt lange de brukbare fangststruter såvel langs kysten som i dalene.

Det samme kan sies for den største delen av det distriktet nordmennene driver i på Nordvestgrønland mellom $71\frac{1}{2}^{\circ}$ og $76\frac{1}{2}^{\circ}$ n.br.

Et meget viktig ledd i fangstområdets utbygging er re arbeidet med å legge ut fangstredskaper. Dette er et arbeid som representerer meget både av erfaring, kapital og arbeid.

Det er visstnok så at reven fordes over hele det område som er tett i bruk av de forskjellige selskaper og fangstfolk.

Sotgrønland, men den har enkelte veier, som den fortvinsvis følger på sine jaktture og det er her og intet annet steds man må sette opp fangstredskapene. Først etter en lang rekke års erfaring vil fangstmannen ha full rede på disse veier og fangstplasser. En kan ikke sette opp feller hver som helst på disse veier som reven sædvanlig følger, tvert imot, det er bare enkelte steder langs disse veier at fangstredskapene kan plasseres. Jeg kan ikke gå inn på alle de hensyn som gjør seg gjeldende ved valg av sted for fangstredskapene, men jeg skal bare få nevne en overmåte viktig østendighet, at fellene ikke må sne ned. Derfor må fellene helst settes opp på knauser, hauger og på toppen av stup som blåser bare om vinteren.

Angående ovenstående henvises også til en nylig utkommet bok av Gustav Arundson. Dens tittel er: "Lærebok i revdyrjakt og fangst". Denne bok behandler bl.a. revfangsten. Den rev som omtales er riktignok ikke polareven, men rødreven. Noe disse to revarter er især beslektet og har de samme vaner. Jeg vil sitere endel uttalelser i denne bok, idet det bemerkes at alle uthevelser er gjort av meg.

Side 9: "Denne metode er så god, at når fangeren først har funnet revens sikre løp eller snarveier, da er dens dage snart talte hvis først er gunstig.

Når fangeren har funnet ut at reven har sine faste stier langs en åskant, over en vei, gjennom et gjerde, langs fjord eller elv, og at den har gått der minst 2 ganger, eller fangeren vet fra tidligere at det er en gammel og sikker reveløipe, da skal han sette en fotsaks ankret der hvor reveløten har trått."

S. 16: "På frossen elv eller fjord går reven langs land i lange stykker. Her blir de gode fangstplasser, især på ødder og ved store stener like utenfor land, hvor den også har urisplasser".

S. 16: "Langs spent vann går også reven gjerne, da kan saksen settes fra båt".

Det samme som er sagt om rødreven, gjelder også polarreven, naturligvis med den forskjell som betinges av forskjellen i naturforholdene.

10. Som nevnt er det først etter en lang rekke år at fangstmannen er kommet på det rene med hver fangstredskapene kan plasseres. For Arktisk Færingsdrifts vedkommende kan en si at områdene først i de aller siste år er helt utbygget med feller og i denne utbygging er ikke representert mindre enn 17 års erfaring.

De fangstredskaper som nu benyttes er slagfeller. Disse består av en trelen med stein på og et "lås" med åtte under. Slike feller må settes opp på steder i fangstområdet hvor vinden blåser vekk om vinteren, d.v.s. på knuser, knager, bakkekammer o.l.. Slike formasjoner finnes en nettopp langs kysten og langs fjellfoten i dalene. På denne måten blir også fangstplassene liggende på linjer i terrenget. Materialene til fellene må kjøres, bæres eller roes rundt i distriktene. Dette arbeide ble i Arktisk Færingsdrifts terrang påbegynt allerede i 1922 og har pågått hvert år siden med undtagelse av 1923-25. Nu kan man si at dette arbeide er utført, og det var nu selskapet skulle begynne å høste frukt av de erfaringer, det arbeide og den kapital som det har er nedlagt. Det kan være fristende for andre nå da dette pionérarbeide er gjort å trengte seg inn på selskapets felter og høste frukten av det arbeide selskapet har nedlagt.

Når nå en fangstmann har satt opp de nødvendige hus og lagt ut fellene sine på alle de brukbare stedene som fins på rutene hans, har han dermed beslaglagt den for fangst brukbare del av distriktet på den eneste og mest effektive måten.

Vi sier at han har belagt terrenget med fellor. Kommer så en annen fangstmann for å drive i det samme ~~terreng~~ ^{distrikt}, da må han nødvendigvis legge hyttene sine og fellene sine på aldnrat de samme steder som den første fangstmannen. Andre steder for plassering gis der simpelthen ikke. Det viser seg da også, at der danskene i vinter har trengt seg inn på det norske terrenget, der har de bygd hus så å si vegg i vegg med våre, og fellene sine har de satt opp like ved våre fellor. De har de tatt fellene våre i bruk for våre folk rakk å sette den opp for vinteren.

11. Arktisk Hæringsdrifts ovennevnte terreng er nå gjennom 17 års bruk fullstendig belagt med hus og fellor. Der er over alt anlagt fangstlinjer med fellor på hver en brukbar plass, slik at det nå ikke er behov eller plass for ytterligere belegg. Det samme kan sies om største delen av de terrengene som er beslaglagt av nordmenn. Det kan ikke være ualig at disse fangstredskapene sammen med husene ikke oppfyller de krav, som departementet setter, når det sier at den størstedelen som der skal erverves brukbart til, nå virkelig innrettes og nyttes til bruk av den angitte art.

12. Det sies i Utenriksdepartementets skrivelse av den 31. januar at de områder som de norske fangstfolk har beslaglagt skal være altfor store i forhold til det antall folk som fanger der. Det er ikke tilfelle. Man må huske på at fangst som næringsvei krever svære områder i forhold til antall fangstfolk forat fangsten skal bli lønnsom.

En må i denne forbindelse tenke på det som foran er nevnt at de beslaglagte områder for størsteparten består av impedimenter, breer, høyfjell og ørøkt nedsmedd slätteland, som er helt ubrukbart til fangst. Arktisk Hæringsdrifts områder har et areal

på ca. 40 000 km² som rekrutes av ca. 10 mann. Det blir 0,00025 mann pr. km². Til sammenligning kan nevnes at Northwest Territories i Canada har et areal på ca. 3.400.000 km² og har ber ca. 10 000 mennesker som lever av fangst. Det blir 0,003 pr. km². Når en betenker at de norske fangstfolk ikke har sine familier med seg, blir folketettheten på Nordøstgrønland og i Northwest Territories høytinnset den samme. Det må i denne forbindelse også erindres at de canadiske områder det her gjelder, for størsteparten ligger langt sydligere enn de norske fangstområder på Nordøstgrønland og jo lenger mot nord en kommer, jo knappere blir naturutvaldene og jo fattigere plante- og dyreliv.

13. Departementet er inne på at grensen for fangstområdene er vilkårlig lagt. Det er heller ikke tilfelle. Grensen er bestemt av bebyggelsen og fangstredningene som er synlig i terrenget så ingen kan være i tvil om hvor grensen går. Grensen er fastlagt som grensen for det området som forsvartlig kan rekrutes av det antall folk som fangstselskapet sender ut. Det er ingen med forstand på disse saker som vil kunne bevilte at Arktisk Heringedrifts fangstområder rekrutes på en helt ut effektiv måte.

14. I de ovenfor anførte argumenter som taler mot Utenriksdepartementets oppfatning av Samlandsavtalen slik som den er kommet til uttrykk i departementets skrivelse av 31. januar, kommer ytterligere at departementet tidligere har innsett et stikk motsatt standpunkt til denne sak.

I begynnelsen av 1951 forelå nemlig en lignende situasjon på Svalbard som den der nå har bevirket Arktisk Heringedrifts henvendelse til departementet.

I 1951 ble en her hjemme redd for at de omfattende danske planer om utforskning av Svalbard ville medføre så stor trafikk over de norske fangstfeltet at viltet ville bli urett og fangsten standstøt. I en note av 20. februar 1951 fra den norske